

формами: суб'єкт виражається лише формою N1; об'єкт може виражатися формами N2, N3, N4, N5, N6.

Література:

1. Андерш Й.Ф. Типологія простих дієслівних речень у чеській мові в зіставленні з українською. – К.: Наук, думка, 1987. – 190с.
2. Гумбольд В. Избранные труды по языкознанию. – М., 1984.
3. Іваницька Н.Л. Синтаксис простого речення: Складні випадки аналізу. – К., 1989. – 63с.
4. Ионицэ М.П., Потапова М.Д. Проблемы логико-синтаксической организации предложения. – Кишинев: Штиинца, 1982. – 136с.
5. Ломтев Т. Общее и русское языкознание. – М., 1976.
6. Пац Л.І. Синтагматика адресатних дієслів сучасної української мови // Синтагматика і прагматика граматичних структур: Зб. наук. праць. – Донецьк, 1998. – с. 32-46.
7. Плющ М.Я. Категорії суб'єкта і об'єкта в структурі простого речення. – К.: Вища школа, 1986. – 176с.
8. Потебня А. Из записок по русской грамматике. – М., 1958, т.1-2.
9. Теньер Л. Основы структурного синтаксиса. – М.: Прогресс, 1988. – 656с.

І.М.Прокопенко

СПЕЦИФІКА ВИЯВУ ДІЄСЛІВНОГО ДЕЙКСИСУ

Під час дослідження синтаксичного функціонування дієслів з послабленою семантикою постало першочергове завдання – з'ясувати специфіку семіотичної структури, значеннєвого наповнення цих мовних одиниць та, відповідно, їх вплив на реченнєвотвірні функції дієслівних лексем. У результаті було встановлено, що знакова природа дієслів з послабленою семантикою не містить денотативно-референтного компонента, або ж послаблення значення зумовлене десемантизаційними процесами в слові, які можуть мати різну лінгвальну природу. Такі дієслівні лексеми було названо синсемантичними, а в основу дефініції покладено їхню ідентифікаційну ознаку – синсемантичність (представлення цілісного найменування процесуальної ознаки тільки у зв'язку із залежними облігаторними компонентами). Серед синсемантичних дієслів виокремлюємо групу дейктичних дієслівних лексем – тих, які мають найзагальніше процесуальне значення і містять лише вказівку (*deixis*) на дію (*дієслівний дейксис*).

Постає проблема правомірності застосування поняття дейксису саме до семантичної структури дієслівних лексем, адже традиційно дейктичність є визначальною властивістю займенників чи вказівних відношень між словами.

Мета статті: дослідити особливості вияву дейксису в семантичній структурі дієслова.

Дейксис у лінгвістиці розглядається як “людський фактор в мові” (Н.Арутюнова), або як спосіб репрезентації денотата (функціональний аспект),

або як характер категорійної семантики слова. Саме так трактується займенниковий дейксис у сучасному українському мовознавстві. “Займенникові слова, на противагу номінативним словам, не виражають якісної визначеності однорідних явищ, за якою вони розрізнявані й пізнавані, а виділяють різнорідні явища за ознакою співвіднесеності з мовцем. Такий спосіб позначення явищ називають дейксисом, а самі мовні знаки – дейктичними. У зв’язку з дейктичним характером займенникових слів їхня конкретна предметна співвіднесеність завжди є ситуативною та індивідуальною” [5; 186].

Оскільки конкретна процесуальна співвіднесеність синсемантичних дієслів пов’язана із залежним компонентом у синтаксичній конструкції, тобто є валентною, то є всі підстави стверджувати, такий спосіб репрезентації дії/стану є, по суті, дієслівним дейксисом (уперше на дейктичність дієслів з послабленою семантикою звернув увагу російський мовознавець В. Белоусов).

До дейктичних дієслів можна віднести близько 200 одиниць, інваріантним значенням яких є значення “робити-зробити”, “здійснювати-здійснити”. Це інваріантне значення може поєднуватися з додатковими семантичними компонентами, тому серед дейктичних синсемантичних дієслів виділяють власне дейктичні, які містять найзагальнішу вказівку на дію, і дейктичні зі спеціалізованими семами, тобто узагальнена процесуальна ознака комбінується з додатковими семами, які вказують на певний вид діяльності.

До власне дейктичних дієслів належать: будувати - побудувати (речення, дім), вести (боротьбу, війська на бій, заняття), виконувати - виконати (план, рішення), виробляти - виробити (продукцію), діяти (рішуче), займатися - зайнятися (справами), здійснювати - здійснити (надії, мрії), наводити - навести (порядок, довідки, страху), наганяти - нагнати (страху), приймати - прийняти (радіограму, ліки, резолюцію, на себе провину), робити - зробити (дурниці, попередження, зауваження), справляти - справити (враження), спричиняти (шум), створити - створювати (нові слова), споруджувати - спорудити (греблю), складати - скласти (екзамен), тримати (образу), укладати - укласти (договір), чинити (розумно).

Семантична структура синсемантичних власне дейктичних дієслів складається з найбільш абстрактних сем, через які ці дієслова можуть виражати значення, притаманні дейктичним дієсловам зі спеціалізованими семами. Наприклад, за допомогою дієслова *робити* можна передати значення дієслів інших підкласів: **робити** грошові операції, допит („створення”, „улаштування”); **робити** справу, копію („робота”, „заняття”); **робити** продукцію, клопіт, свято („наділення”); **робити** успіхи („набуття”); **робити** боляче, збитки („власне вплив”, „емотивний вплив”). Такі можливості характерні для усіх власне дейктичних дієслів (*вести* засідання, обмін - „створення”, „улаштування”; *здійснити* план, контроль - „створення”, „улашту-

вання”; *здійснити бажання* - „робота”; *здійснити наступ* - „розповсюдження” тощо).

Отже, власне дейктичні дієслова здатні актуалізувати ті чи інші семи в значенні поєднаних з ними слів. Додаткові семантичні відтінки у наведених сполуках зумовлені лексичною семантикою залежних слів. Власне ж значення синсемантичних дейктичних дієслів є найбільш загальною, недиференційованою вказівкою на дію.

У дейктичних дієсловах зі спеціалізованими семами додаткові семантичні компоненти входять до структури значення дієслова. За наявності спільних спеціалізованих сем ці дієслова групуються в підкласи. У семантичній структурі деяких дієслів спеціалізовані семи поєднуються. Наприклад: *виконувати* (при використанні у семантичній структурі одночасно виявляються семи „створення“ і „робота“), *втілити* („створення“ і „впровадження“). Це пояснюється тим, що дейктичні синсемантичні дієслова зберігають асоціативні зв'язки зі значенням відповідного повнозначного дієслова.

Лексичне значення дейктичних синсемантичних дієслів організовується невеликою кількістю сем різного ступеня абстрагованості, тому основним призначенням більшості цих дієслів є спеціалізована чи неспеціалізована вказівка на дію без додаткових її характеристик.

Характерною особливістю дейктичних синсемантичних дієслів (як і інших синсемантичних дієслів) є представлення цілісного найменування процесуальної ознаки синтаксичним блоком. Ця особливість з очевидною необхідністю передбачає виявлення валентних можливостей цих дієслів, їх облігаторних зв'язків (обов'язкових поширювачів, моделей і формул сполучуваності).

Синсемантичність дейктичних дієслів є наслідком взаємодії різних чинників як на лексичному, так і синтаксичному рівнях. Насамперед визначимо *синсемантичність як внутрішню сутність семіотичної структури дієслова*, тобто відсутність конкретного денотата. Виділене коло власне дейктичних дієслів має настільки широку поняттєву основу, що більшість їхніх значень, зафіксованих у словниках, по суті, являють собою результат впливу того чи іншого контексту.

Чим менше визначеним і менше конкретним є дієслово за своїм лексичним змістом, тим більше зафіксовано у словнику його значень. Наприклад, у дієслова *робити* зафіксовано 8 значень, у дієслова *вести* - 6, *завести* - 9, *діяти* - 6, *приймати* - 18, *створювати* - 4, *справляти* - 7, *укладати* - 7, *працювати* - 4, *здійснювати* - 2, *займати* - 7, *виробляти* - 6, *знімати* - 17, *чинити* - 2. Така дифузність значень дієслів, безперечно, зумовлена їхнім функціонуванням у складі різних синтаксичних блоків, впливом, насамперед, семантики об'єкта, інколи - обставини.

Аналіз семантичної структури власне дейктичного дієслова *діяти*, яке безвідносно до сполучуваних з ним слів має яскраво виражену вказівку на процесуальність як домінуючу ознаку семантичної структури, демонструє, що конкретного значення дієслово набуває лише в певному контексті: власне первинне значення „робити, здійснювати що-небудь, виявляти якусь діяльність“ може проявлятися лише в одномісній базовій структурі **Sub - V_f Praed_{proc}**, де суб'єктний компонент означає особу: *Він діє*. Проте, як правило, такі структури містять неповну інформацію, тому вимагається додаткове пояснення, яке, наприклад, з'являється з уведенням у структуру обставинного детермінанта: *Не так він добре діє, як говорить* (Укр. присл.). Значення „здійснювати що-небудь певним способом“ розкривається під впливом цілого ряду залежних слів, семантика, по суті, проявляється у складній синтаксичній структурі речення: *Василина не знала, що діяти: чи їхати додому, чи знов зостатись на ніч в курені* (Н.-Лев.). Вказівка на процесуальність набуває конкретної семантики тільки в подальшому контексті, де є залежні компоненти з конкретним значенням. Предикативність речення зосереджена в трьох точках: інфінітивній формі та в залежних об'єктних компонентах. Ще одне, зафіксоване у словнику значення впливу на кого-, що-небудь розкривається тільки у поєднанні з суб'єктом і об'єктом дії. Наприклад: *У товаристві лад - усяк тому радіє. Дурне безладдя лихо діє* (Гл.). Сема впливу негативного виявляється внаслідок сполучення переважно зі словом *лихо*, хоча, безумовно, вплив може бути і позитивним - це залежить від семантики об'єкта: *діяти добро*.

Зафіксоване у словнику значення „здійснювати військові операції“, теж не властиве цьому дієслову як словесному знаку. Це значення може з'явитися тільки у сполученні з суб'єктом та обставиною місця з відповідною семантикою: *війська діяли на полі бою* (Sub - V_f Praed_{proc} - Adv_{lok}). Інше значення „виконувати який-небудь обряд“ можливе лише за наявності облігаторного об'єкта із відповідною абстрактною семантикою, наприклад, з іменниками типу *молитва, замовляння*, які функціонують в семантичному полі „обрядодії“: *Моя ти доле молодая! Не покидай мене... Поможі молитву діяти до краю* (Шевч.). Синсемантичність наявна на рівні усіх властивих дієслову *діяти* значень (як первинних, так і вторинних), що дає підстави стверджувати: вона є внутрішньою властивістю дейктичного дієслова, а конкретного значення дієслово набуває лише у складі як мінімум двомісної базової структури **Sub - V_f Praed_{proc} - Obj / Adv_{lok}**.

Синсемантичне дієслово залежить від іншого компонента, бо воно містить лише поняття процесуальності, денотативно-референтний компонент заміщають стійкі асоціативні зв'язки з семантикою відповідного повнозначного слова або цей компонент експлікується у сполученні з семантикою залежного слова.

Деякі семеми мають у своїй структурі лише своєрідну вказівку на дію, самі вони „порожні“, десемантизовані. Тому синсемантия їм внутрішньо притаманна, це не просто диференційна ознака, це домінантна ознака їх смислової структури. Найтиповішими такими одиницями є: *робити*, *займатися*, *працювати*, *трудитися*.

Конкретного прочитання ці семеми набувають у сполученні з обов'язковими поширювачами: *робити гімнастику*, *робити крок*, *робити проект*, *робити візит тощо*. Носієм лексичного значення структури „робити + Obj (N₄)“ є іменна частина, а „дієслівний компонент позбавлений предметно-логічного наповнення“ [3; 123]. Проте синсемантичне дієслово відіграє важливу роль - надає словосполученню категоріальні дієслівні ознаки, несе основне граматичне навантаження усього дієслівно-іменного сполучення. Наприклад: *займатися справами*, *працювати над статтею*, *трудитися над дослідженням*.

У синтаксичних структурах $V_f \text{ Praed}_{proc} - \text{Obj} (N_5)$, $V_f \text{ Praed}_{proc} - \text{Obj} (\text{над } N_5)$ дієслова відіграють аналогічні функції. Варто зауважити, що синтаксична структура $V_f \text{ Praed}_{proc} - \text{Obj} (N_4)$ більш поширена, характеризується тісним зв'язком між компонентами, утворенням стійких дієслівно-іменних сполучень, навіть схильністю до фразеологізації структури: *скласти звіт*, *вжити заходів*, *брати участь*, *схвалити позицію*.

Лексема *робити*, яка є граматичним центром значної кількості дієслівно-іменних сполучень - полісемантична лексема, що складається з кількох денотативних і конотативних семем. Денотативна семема першого порядку (Д1) позначає узагальнену дію або діяльність безвідносно до її конкретної форми. В об'єктних сполученнях семема Д1 спеціалізується, в результаті чого виникає семема Д2, яка позначає дію з виготовлення конкретних предметів: *робити іграшку*, *замальовку*, *автомобіль*.

На основі денотативної семеми другого порядку лексеми *робити* внаслідок розширення її сполучуваності і втрати конкретних сем розвивається конотативна семема першого порядку (К1). Ця семема має широкий діапазон сполучуваності. Він в основному включає фразеологізовані сполуки: *робити нахили*, *кроки*, *наголос*, *акцент*. Поєднання типу *робити наголос*, *акцент* є кількісно обмеженими. Іменні компоненти в таких сполуках вживаються часто у вторинному денотативному значенні (робити помилку, робити дурниці - К1Д2). Іменний компонент стає особливо важливим, дія як така, відходить на другий план. Цікаво, що для структури інколи стає обов'язковим атрибутивний поширювач: *зробити здивовані очі* ($V_f \text{ Praed}_{proc} - \text{Atr} - \text{Obj}$), *робити незадоволений вираз обличчя* ($V_f \text{ Praed}_{proc} - \text{Atr} - \text{Obj}_1 - \text{Obj}_2 (N_4 N_2)$).

Такі структури мають загальне типове значення „здійснити мімічні рухи м'язів обличчя, щоб надати йому певного виразу“.

Інші синтаксичні структури з об'єктними детермінантами розмаїтіші за значенням і у сполученні з синсемантичним дієсловом *робити* виражають різні типи цих значень залежно від того, до якої лексико-семантичної групи належить об'єкт. Наприклад: *робити рейс, візит* (переміщення в просторі), *робити висновок, доповідь* (мисленнєва чи мовленнєва діяльність), *робити жест, крок* (рух тілом чи його частиною), *робити ін'єкцію, компрес* (медичні процедури).

Конкретного змістового наповнення дієслово *робити* набуває у сполученні з іменниками у знахідному відмінку. У такому випадку воно вживається в значенні „виконувати, здійснювати те, що виражене іменником“: *Василь знав, що старого Власова не буде дома, - він... робив ревізію* (Мирн.).

Основну інформацію позамовної дійсності несе об'єкт, дієслово лише вказує на процесуальність. Така загальна вказівка на процесуальність може поєднуватися із семою „створення“: *Колись бувало робив різьбу мистецьку до палат, до дому божого...* (Л. Укр.) - дієслово поєднується з іменником, що має конкретне значення. Вторинне значення „перетворювати кого-, що-небудь у когось, щось“ виникає саме за умов функціонування дейктичного дієслова у синтаксичному блоці Sub - V_f Praed_{proc} - Obj₁- Obj₂, який має таку морфолого-синтаксичну реалізацію N₁ - V_f Praed_{proc} - N₄ - N₅ : - *Земля тебе годує... земля хазяїном робить* (Мирн.).

Загальна вказівка на процесуальність, поєднуючись із семою „емотивного впливу“, яка проявляється під впливом об'єкта, вираженого абстрактним іменником з семантикою різних відчуттів, надає дієслову ще одного значення „заподіювати, чинити кому-небудь зло, завдавати болю і т. ін.“: *Брехун собі ворог і людям зло робить* (Кв.-Осн.). Дієслово *робити* з таким значенням функціонує в синтаксичному блоці типу Sub- V_f Praed_{proc} - Obj₁- Obj₂, який має морфолого-синтаксичну реалізацію N₁ - V_f Praed_{proc} - N₄ - N₃. Часто семантика дейктичного дієслова залежить від значення не лише першого об'єкта, зокрема його синтаксичних характеристик, а й від синтаксичної позиції саме другого об'єкта (дві попередні синтаксичні структури різняться саме формою облігаторного зв'язку другого об'єкта).

Наслідком синсемантичності структури дейктичного дієслова як внутрішньої сутності часто стає утворення стійких дієслівно-іменних сполук: *робити візит, робити честь, робити хліб, робити ставку*. Наприклад: *Я не якась там ліберальна молоденька панна, щоб робити самій візити паничам* (Н.-Лев.) або *Тепер же я маю тільки подякувати за честь, яку зробили мені Ви...* (Л. Укр.). Безумовно, що функціонування таких сполук тяжіє до фразеологізації, яка не є предметом нашого дослідження. Базові структури можуть бути двомісними чи тримісними. Саме в останніх дієслово *робити* набуває найконкретнішого значення.

Надзвичайну розмитість значення має дієслово **приймати** (у словнику зафіксовано 18 значень). Первинне значення описане як „брати до рук, на плечі і т. ін. від когось або звідкись кого-, що-небудь“. У самому тлумаченні фактично вказана семантико-синтаксична структура, в якій дієслово *приймати* набуває конкретного значення: Sub- V_f Praed_{proc} - Obj₁- Obj₂, що реалізується у таких облігаторних зв'язках: N₁ - V_f Praed_{proc} - N₄ - N₂ / праер N₂.

Саме синсемантичність дієслова як його семіотична ознака породжує так багато значень. Наприклад, поєднуючись з об'єктом, що виражений іменниками *їжа, страва, ліки* дієслово набуває значення „вживати всередину, ковтати“: *Я вигадав, що заслаб.. підняв тривогу, мусив приймати краплі од живота і зіпсував великодній сніданок (Коцюб.)*. Усі 18 значень дієслова залежать від семантики облігаторних з ним компонентів:

N₁V_fN₄ - *На зборах акціонери прийняли рішення.*

N₁V_f N₄ праер N₂ - *Іванець там од князя царські дари приймає (Куліш).*

N₁V_f N₄ праер N₄ - *Я дуже рада, що Ви поправляєтесь, а все-таки часто згадую ті легенди, де... одна людина приймає на себе чужу біду і слабість, і жаль мені, що се можливо тільки в казці (Л. Укр.).*

Земля так набралася води, що вже і в себе не приймала (Мирн.)

N₁V_f N₄ праер N₄ / N₅ - *Я в святого духа віру щирим серденьком прийняв (Л. Укр.).*

Тож, дієслово *приймати* функціонує в базових структурах: Sub- V_f Praed_{proc} - Obj, Sub- V_f Praed_{proc} - Obj₁- праер Obj₂, Sub- V_f Praed_{proc} - Obj₁- праер Obj₂/Adv man, Sub- V_f Praed_{proc} - Obj/ Adv.

Другий об'єкт є облігаторним, обставина є детермінантом і виражена нетипово - іменником у орудному відмінку з прийменником чи без нього.

Лише за такого оточення аналізоване дієслово набуває відповідних значень, що доводить: синсемантичність є наслідком відсутності денотата у семантичній структурі дієслова. Він конкретизується лише через вплив значень об'єктів та обставин, що в синтаксичному блоці є облігаторними стосовно до предиката. Компоненти синтаксичного блоку є взаємозалежними: предикат організовує центр висловлювання, визначає місце та тип зв'язку інших компонентів у ньому, тоді як суб'єкт, об'єкти чи обставина конкретизують його семантику, нівелюють її дифузність і невизначеність.

Трохи інший рівень та ступені синсемантичності спостерігаються в дейктичних дієсловах зі спеціалізованими семами, наприклад, групи дієслів, у яких інваріантне значення процесуальності поєднується з семами „створення“, „улаштування“. Дієслово **заводити** має 9 значень, проте в абсолютному вживанні зберігаються стійкі асоціативні зв'язки з первинним значенням. Послаблення ж семантики відбувається на рівні значення „запроваджувати, встановлювати; робити звичайним чи обов'язковим“. Наприклад: *Він дедалі в смак ввів І потроху в себе в*

графстві Інші звичаї заводив (Л.Укр.) - поєднуючись у синтаксичному блоці Sub- V_f Praed_{proc} - Obj/ Adv з об'єктом, вираженим іменником з абстрактним значенням, основне лексичне навантаження конструкції переміщується на цей об'єкт, предикат виражає процесуальність дій суб'єкта, в його семантичній структурі актуалізується лише одна сема „улаштування“. Інший приклад: *Кудрейко лягав горілиць і заводив свою рідну, полтавську пісню* (Донч.). При такому функціонуванні дієслово інколи виконує і фазову роль початку дії у семантико-синтаксичній структурі: *Дівки чорноокі заводять танок* (Пісні та романси) - відбувається не просто улаштування дії, а відображення саме її початкового моменту. Порівняймо: *Дівки чорноокі починають танок*. Послаблення семантики дієслова *заводять* в цьому випадку настільки очевидне, що предикат та об'єкт мислиться нероздільно: Sub- [V_f Praed_{proc} - Obj].

Дієслово *втілювати* теж послаблює свою семантику в структурі „V_f Praed_{proc} - що? - в що?“, тут домінує лише одна сема „створення“: втілити проект у життя (Sub- V_f Praed_{proc} - Obj - Adv, синтаксична реалізація облігаторних зв'язків - N₁V_f N₄ praep N₄), тоді як функціонування цього ж дієслова в структурі Sub- V_f Praed_{proc} - Obj₁- Obj₂ з морфолого-синтаксичною реалізацією N₁V_f N₄ praep N₆ / N₂ набуває зовсім іншого значення: „виражати в матеріальній формі“ чи „бути вираженням чого-небудь, відбивати в собі“. Наприклад: *Митець-модерніст... втілює в художньому творі лише своє індивідуально-суб'єктивне, чисто суб'єктивістське „бачення світу“* (Газ.) або *Безмірно вражав цей сірий холодний камінь, що силою людського таланту втілив... незабутні риси героя-бійця* (Донч.).

Отже, синсемантичні дієслова характеризуються облігаторною валентністю. Ця риса є визначальною при ідентифікації таких дієслів, адже „дієслова з облігаторною валентністю семантично недостатні і потребують доповнення свого змісту залежними словоформами, вживання яких є обов'язковим, а дієслова з факультативною валентністю можуть вживатися і без поширювачів, зберігаючи відносну інформативну завершеність. Факультативні поширювачі лише уточнюють, конкретизують значення відповідних дієслів, з ними узгоджуються і авалентні дієслова” [2; 56].

Домінування того чи іншого облігаторного зв'язку актуалізує певну сему в семемі дієслова. Ступінь послаблення семантики в таких дієсловах невисокий. Таке послаблення є відносним і зумовлене категоріальною семантикою імені, з яким сполучається дієслово, та облігаторними зв'язками, що виникають між ними. Тому при загальній назві таких дієслів, як *дейктичні* є необхідність виділення у значеннєвій структурі ще й домінантні семи.

Отже, послаблення семантики дієслівних одиниць спричинило зміну способу представлення ними своєї процесуальності: власне номінацію замінює дейксис, але специфічний – дієслівний, валентно зумовлений. Тому тільки

через аналіз синтаксичних функцій синсемантичних дієслів можливо було встановити їхню значеннєву специфіку, зрозуміти унікальний статус цих одиниць у дієслівній системі української мови.

Література:

1. Арутюнова Н.Д. Человеческий фактор в языке: Коммуникация, модальность, дейксис. - М.: Наука, 1992. – 281 с.
2. Матвієнко Т.І. Облігаторність та факультативність компонентів валентної моделі дієслів // Мовознавство. - 1989. - №1. – С. 55 – 62.
3. Селезнева Г.Я. Лексическая синтагматика глагола „делать” в коннотативном значении // Классы слов в синтагматическом аспекте. Сб. науч. тр. – Свердловск, 1988. – С. 122 – 132.
4. Слово и грамматические законы языка. Глагол. - М.: Наука, 1989. – 296 с.
5. Теоретична морфологія української мови: Академ. граматики укр. мови// І.Вихованець, К.Городенська; За ред І.Вихованця.- К.: Унів. вид-во “Пульсари”, 2004.- 400с.

Г.П. Серпутько

СТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДІЄСЛІВ СТАВЛЕННЯ

Дієслово має найвищий стилістичний потенціал серед усіх частин мови через своє семантичне багатство та граматичний вияв. Вивченню стилістичного функціонування дієслів різних лексико-семантичних груп в українській мові присвячені праці Л.А. Булаховського, С.І. Дорошенка, П.С. Дудика, І.Г. Чередниченка, В.С. Ващенко, О.Д. Пономаріва, В.М. Русанівського, С.Я. Єрмоленко, Л.І. Мацько. У статті здійснено спробу опису дієслів ставлення української мови з урахуванням стилістичного аспекту їх функціонування.

Передусім полярність структури лексико-семантичної групи дієслів ставлення зумовлює й не менш важливе явище дієслівної антонімії у вияві ставлення. Антонімічними, на думку Д.М. Шмельова, можна вважати слова, що протиставляються за найзагальнішою і суттєвою для їх значення семантичною ознакою, до того ж перебувають на крайніх точках відповідної лексико-семантичної парадигми [6, 131]. Більшість дієслів ставлення у межах лексико-семантичної групи мають здатність утворювати антонімічні пари, напр.: *віддалятися* – *зближуватися*; *притягати* – *відштовхувати*; *звинувачувати* – *виправдовувати*; *відвертатися* – *прихилятися*; *ворогувати* – *дружити*; *воювати* – *миритися*; *гудити/ганити* – *хвалити*; *тішитися* – *журитися*; *шанувати/поважати* – *зневажати*; *ненавидіти*–*любити*//*обожнювати*